ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2012
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α1

Τρία από τα βασικά γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι η πεζολογία, η ιδιότυπη γλώσσα και η χρήση συμβόλων.

Το ύφος του ποιήματος είναι πεζολογικό, οικείο και ο τόνος του χαμηλόφωνος, εξομολογητικός, μελαγχολικός. Τα σχήματα λόγου είναι περιορισμένα και ο λόγος λιτός σαν πεζογραφικός. Παραδείγματα πεζολογικής χρήσης του λόγου αποτελούν οι λέξεις «φάρμακα» και «φρικτό μαχαίρι».

Η γλώσσα του ποιήματος είναι μεικτή, καθαρεύουσα και δημοτική, με κύριο στοιχείο της τη δημοτική. Πρόκειται για γλώσσα περιεκτική σε νοήματα δίχως περιττολογίες. Τα εκφραστικά μέσα είναι λιτά, εκτός από τις μεταφορές. Το βάρος του λόγου πέφτει στα ρήματα και στα ουσιαστικά και ο στίχος είναι ιαμβικός, ελεύθερος, ανισοσύλλαβος και ανομοιοκατάληκτος. Στο κείμενο παρατηρούνται και πολλές λόγιες εκφράσεις, που δείχνουν την ιδιοτυπία του λόγου του *(εγκαρτέρησι, Εις σε προστρέχω, νάρκης του άλγους δοκιμές, εν φαντασία και Λόγω).*

Το εξομολογητικό ύφος και ο εσωτερικός μονόλογος προσδίδουν στην επικοινωνία του ποιητή με την Τέχνη ένα κλίμα οικείο, τρυφερό, που εκφράζει την πίκρα του ποιητή και τους φόβους που φουντώνουν στην ψυχή του. Ο στίχος πάλλεται και ο ρυθμός παρασύρει τον αναγνώστη στα μύχια της ψυχής του ποιητή απ' όπου αναδύεται ο ανθρώπινος πόνος και η ανάγκη επικοινωνίας.

Ο Ιάσων Κλεάνδρου γίνεται το σύμβολο της φθοράς που υφίσταται ο άνθρωπος από τα γηρατειά. Ο Καβάφης χρησιμοποιεί το ψευδοϊστορικό πρόσωπο του Ιάσωνα Κλεάνδρου και όχι το δικό του πρόσωπο, γιατί δε θέλει να αντιμετωπίσει ο αναγνώστης το ποίημα σαν προσωπικό δράμα του Καβάφη, μια εξομολόγηση για όλα όσα αισθάνεται και όλα όσα τον στεναχωρούν. Έτσι, ο ίδιος καταφέρνει ν' αποστασιοποιηθεί από το πρόβλημα που θέτει στο ποίημα, δίνοντας στο κείμενο του διαχρονική ισχύ. Στόχος του ποιητή είναι να προβληματίσει για το θέμα των γηρατειών, να ευαισθητοποιήσει για τη μοναξιά και τις καταλυτικές αλλαγές που συντελούνται στον άνθρωπο, όταν ο χρόνος περνά, δίχως να φανερώσει ότι όλα αυτά είναι προσωπικοί του προβληματισμοί και τα γηρατειά δικός του τρόμος.

Από την άλλη, δεν ήθελε να χρησιμοποιήσει το όνομα ενός άλλου γνωστού ποιητή που κι αυτός βρίσκεται σε προχωρημένη ηλικία, ακριβώς επειδή πέραν της προσωπικής ανάγκης για έκφραση, ο Καβάφης θέλησε να δώσει με το ποίημά του το δράμα όλων των ανθρώπων που βλέπουν το σώμα και, ίσως, την ψυχή τους να γερνάει. Έτσι, μιλά με πικρία με το στόμα του Ιάσωνα για το γήρας και το ρόλο της ποίησης ως παροδικής ανακούφισης από τον πόνο που τα γηρατειά επιφέρουν.

ΘΕΜΑ Β1

Το ποίημα δημοσιεύτηκε με τον τίτλο «Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγήνη 595 μ.χ.» το 1921, αλλά γράφτηκε το 1918 με αρχικό τίτλο «Μαχαίρι». Ο αρχικός αυτός τίτλος, όμως, δεν ικανοποιούσε τον ποιητή γιατί δεν εξυπηρετούσε το στόχο του, δηλαδή την αποκάλυψη του δικού του φόβου για τα γηρατειά. Ο τελικός τίτλος του ποιήματος είναι από τους

μακροσκελέστερους που έχει δώσει ποτέ του ο Καβάφης. Αποτελεί, λοιπόν, οργανικό κομμάτι του ποιήματος. Δίνει το κλίμα (*Μελαγχολία*), τον πρωταγωνιστή (*Ιάσωνος Κλεάνδρου*), την ιδιότητα του (*ποιητού*), τον τόπο στον οποίο διαδραματίζεται η δράση (*εν Κομμαγηνή*) και το χρόνο, το ψευδοϊστορικό πλαίσιο του ποιήματος (*595 μ.χ.*)

Πιο συγκεκριμένα ο εκτενής τίτλος του ποιήματος προϊδεάζει σχετικά με το περιεχόμενο του και τοποθετεί το ποιητικό πρόσωπο στο πλαίσιο του χώρου και του χρόνου. Ο Καβάφης επιλέγει να εκφραστεί ως Ιάσωνας Κλεάνδρου, για να έχει ο λόγος του βαρύτητα ως επώνυμου, έστω και ανύπαρκτου ιστορικά, προσώπου. Η «μελαγχολία» είναι μία συναισθηματική κατάσταση που ανταποκρίνεται σε όλο το περιεχόμενο του ποιήματος, αλλά και στην ψυχική κατάσταση του ποιητή. Ο Ιάσων Κλεάνδρου είναι πρόσωπο υποθετικό. Απομένει, λοιπόν, «η μελαγχολία του ποιητού», που αποτελεί τη μόνη πραγματικότητα του τίτλου και ανταποκρίνεται στον Καβάφη.

Ο Καβάφης μέσα από το υποθετικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί θέλει να εξομολογηθεί τον πόνο που νοιώθει για τη φθορά του χρόνου. Η ποιητική αυτή επιλογή οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι θέλει να αποστασιοποιηθεί απ' το δικό του πρόβλημα, να το αντιμετωπίσει σαν ξένο και να φανεί έτσι πιο αντικειμενικό. Θέλει να γίνει πιο πειστικός, γι' αυτό αναφέρεται σ' ένα επώνυμο πρόσωπο. Επιπλέον με την αναφορά στην τοποθεσία «Κομμαγηνή» προσδίδει οικουμενικότητα στο πρόβλημά του. Τέλος, τονίζει τη χρονολογία 595 μ.χ. τοποθετώντας τη μετά από άνω τελεία. Μέσα από την ημερομηνία αυτή λίγα χρόνια πριν από το τέλος του αιώνα, χρόνος εκ των πραγμάτων γηραιός και κουρασμένος, διαφαίνεται η διαχρονικότητα και καθολικότητα σε θέματα όπως η γήρανση του σώματος και της μορφής.

Συμπερασματικά, με αυτόν τον μακροσκελή τίτλο ορίζεται το ψευδοϊστορικό πλαίσιο και ο αφηγητής είναι αυτός που προσδίδει διαχρονική ισχύ στο περιεχόμενο, ενώ ο Καβάφης αποστασιοποιείται από το πρόβλημα.

ΘΕΜΑ Β2

Ο ποιητής μετέρχεται πλήθος εκφραστικών μέσων με στόχο την επικοινωνία με την Τέχνη της Ποιήσεως. Ειδικότερα, **προσωποποιείτα**ι η Τέχνη της Ποιήσεως *(«Εις σε προστρέχω Τέχνη της Ποιήσεως, Τα φάρμακα σου φέρε Τέχνη της Ποιήσεως»)* και μετουσιώνεται σε θεραπευτή των πληγών που αφήνει ο χρόνος στον ποιητή. Τα «φάρμακα» της, που επίσης προσωποποιούνται, ο Λόγος και η φαντασία, αποτελούν δύο δυνάμεις που ανακουφίζουν πρόσκαιρα τον ποιητή. Παράλληλα, προκειμένου να αισθητοποιηθεί ο πόνος που φέρνει το γήρας στον εσωτερικό μονόλογο του Κλεάνδρου χρησιμοποιεί **μεταφορές** *(«Το γήρασμα του σώματος και της μορφής μου είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι, Τα φάρμακα σου φέρε Τέχνη της Ποιήσεως»)*, και **επαναλήψεις** *(«είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι», «φάρμακα», «Τέχνη της Ποιήσεως», «Πληγή»)* για να τονίσει την πληγή των γηρατειών και την καταπραϋντική δύναμη της Ποίησης. Καταληκτικά, με τη χρήση του **υπερβατού σχήματος** *(«νάρκης του άλγους δοκιμές»)* επισημαίνει πως η Ποίηση προσφέρει κάποια ανακούφιση στο άλγος, δεν θεωρείται, ωστόσο ότι συμβάλλει στη θεραπεία του γήρατος. Τονίζει, συνεπώς, τον καταπραϋντικό και όχι θεραπευτικό ρόλο της τέχνης.

Σημείωση: εναλλακτικά οι μαθητές μπορούν να παραθέσουν τα εκφραστικά μέσα:
-υπαλλαγή*(«είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι»),*
-αναστροφή*(«νάρκης του άλγους δοκιμές»),*
-προσφώνηση *(«Εις σε προστρέχω Τέχνη της Ποιήσεως»,*
«Τα φάρμακα σου φέρε Τέχνη της Ποιήσεως»),
-εικόνα *(« Το γήρασμα του σώματος και της μορφής μου»,*
«να μη νοιώθεται η πληγή»).

ΘΕΜΑ Γ1

Ο Καβάφης αδυνατώντας να βρει διέξοδο, απευθύνεται στην Τέχνη της Ποίησης, την οποία προσωποποιεί. Για τον Καβάφη η ποίηση είναι σανίδα σωτηρίας που του δίνει δύναμη να βρει λύση στα αδιέξοδα του, καθώς αυτή μόνο ξέρει ***κάπως*** από φάρμακα, και της ζητά να γιατρέψει τη φθορά του χρόνου. Ο ποιητής έχει επίγνωση ότι τα φάρμακα της δεν προσφέρουν ριζική θεραπεία, αλλά δίνουν μια πρόσκαιρη ανακούφιση · είναι απόπειρες κατευνασμού του πόνου του. Οι απόπειρες να μειωθεί κάπως ο πόνος γίνονται με τη φαντασία. Ο ποιητής συλλαμβάνει σκέψεις και ιδέες, τις οποίες μετουσιώνει σε ποίημα, μέσω της βοήθειας του Λόγου, που δίνει υπόσταση λέξεων στις σκέψεις του.

ΘΕΜΑ Δ1

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης στο ποίημα του «Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή· 595 μ.Χ.» αναφέρεται στο επερχόμενο γήρας και τις αλλαγές στο σώμα και την ψυχή. Ο Λειβαδίτης στο ποίημα του «Αυτοβιογραφία» επισημαίνει το θέμα της σχέσης χρόνου-ποίησης.

Και οι δύο ποιητές βρίσκονται σε προχωρημένη ηλικία. Ο Καβάφης τονίζει τις αλλαγές που επιφέρουν τα γηρατειά στην ψυχή και το σώμα *(το γήρασμα του σώματος και της μορφής μου)*, σημείο στο οποίο συγκλίνει και ο Λειβαδίτης *(στην ηλικία μου χιονίζει, χιονίζει αδιάκοπα)*. Κοινός είναι και ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα γηρατειά, καθώς ο Καβάφης παρατηρεί την αλλαγή του ανθρώπου στο πέρασμα του χρόνου, χαρακτηρίζοντάς την «πληγή από φρικτό μαχαίρι». Το ίδιο αίσθημα οδύνης και αβάστακτου πόνου βιώνει ο Λειβαδίτης για τα παρεπόμενα του χρόνου στον άνθρωπο*(«η σάρκα μου ένας επίδεσμος»)*. Και οι δύο ποιητές εστιάζουν στη φθορά του χρόνου και την απραξία *(Λειβαδίτης: «το αυριανό μου τίποτα»)*. Ακόμη, και οι δύο προστρέχουν στη δύναμη της ποίησης ως μέσο παρηγοριάς και ανακούφισης από τον πόνο *(Καβάφης: «εις σε προστρέχω Τέχνη της Ποιήσεως», Λειβαδίτης: «η ποίηση σαν μια μεγάλη αλήθεια»)*.

Παράλληλα, όμως, επισημαίνονται και διαφορές ως προς το περιεχόμενο των δύο ποιημάτων. Ο Καβάφης επικαλείται την Τέχνη της Ποιήσεως για την ανακούφιση από το άλγος λόγω του γήρατος βρίσκοντας διέξοδο σε αυτήν, έστω και πρόσκαιρα, δίνοντας έμφαση στον καταπραϋντικό της ρόλο *(που ξέρεις **κάπως** από φάρμακα, νάρκης του άλγους δοκιμές)*, ενώ ο αρνητισμός του Λειβαδίτη είναι εμφανής απέναντι στη θεραπευτική ιδιότητά της *(δεν μπορεί να σου χρησιμέψει πια σε τίποτα)*. Επιπρόσθετα, ο Καβάφης αντιμετωπίζει το θέμα των γηρατειών από την πλευρά της αλλοίωσης του σώματος και της ψυχής, ενώ ο Λειβαδίτης από την πλευρά της εξάντλησης των δυνάμεων, καθώς νιώθει απογοητευμένος για όσα δεν έκανε *(δίψασα για όλη τη ζωή, κι όμως την άφησα)*.

Συμπερασματικά, και τους δύο ποιητές απασχολεί το πέρασμα του χρόνου και η φθορά. Τα ποιήματα μολονότι συγκλίνουν, ωστόσο παρατηρούνται και ορισμένα σημεία απόκλισής τους αναφορικά με τον τρόπο που οι δύο ποιητές αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα της φθοράς.

Επιμέλεια :
Άγγου Ι. – Βασιλειάδου Μ. – Γεωργίου Μ. – Εσκιτζή Ρ. – Ευθυμιάδου Ε. – Παρασχάκη Ε. – Σεβρής Κ. – Τσαρούχα Λ. – Χατζηνικολάου Ν.